IQRO JURNALI , IQRO JOURNAL, ИКРО ЖУРНАЛИ
ISSN:2181-4341| wordlyknowledge.uz/index.php/iqro
Volume 22 Issue 01 IYUN 2026

XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA INVESTITSIYALAR SAMARADORLIGIGA TA'SIR ETIVCHI OMILLARNING EKONOMETRIK TAHLILI VA PROGNOZ MODELI (SAMARQAND VILOATI MISOLIDA)

Shavqiyev Erkin
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
“Raqamli iqtisodiyot” kafedrasi professori
erkinshavqiyev175@gmail.com

Danayeva Zulhumor Abdusodiq qizi
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti talabasi
ORCID: 0009-0005-4414-203X
danayevazulhumor275@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur markazda savdo xizmatlarini ko‘rsatishda samaradorlikni ta'minlash uchun zarur bo‘lgan omillar ta'minlanadi. Maqolaning dolzarbligi davlat boshqaruvida xizmatlar sohasi ulushining yildan-yilga ortib borilayotganligi, hududlarda investitsiya faolligini kuchaytirish va investitsiya resurslaridan samarali foydalanish zarurati bilan izlanadi. Maqolada Samarqandning xizmatlar sohasi, asosiy kapitalga ishlab chiqarilgan viloyati, xorijdagi faoliyat, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub'ektlari, bandlik darajalari hamda davlat boshqaruvi xodimlarining tiklanishi o‘zgarishiga bog'liq.

Kalit sozlar: xizmat ko‘rsatish sohasi, iqtisodiy samaradorligi, ishlab chiqarish o‘sishi, Samarqand viloyati, ekonometrik yo‘riqnoma, regressiya modeli, prognozlash, xorijiy kapital, resurslarni yaxshilash, kuchli rivojlanish.

Аннотация: Данный центр предоставляет необходимые факторы для обеспечения эффективности торговых услуг. Актуальность статьи обусловлена ежегодным увеличением доли сектора услуг в государственном управлении, необходимостью усиления инвестиционной активности в регионах и эффективного использования инвестиционных ресурсов. В статье рассматриваются сектор услуг Самарканда, производство основного капитала в регионе, деятельность за рубежом, малый бизнес и частное предпринимательство, уровень занятости и изменения в текучести кадров среди государственных служащих.

Ключевые слова: сектор услуг, экономическая эффективность, рост производства, Самаркандский регион, эконометрическое обоснование, регрессионная модель, прогнозирование, иностранный капитал, ресурсосбережение, устойчивое развитие.

Abstract: This center provides the necessary factors to ensure the efficiency of trade services. The relevance of the article is due to the fact that the share of the service sector in public administration is increasing from year to year, the need to strengthen investment activity in the regions and the effective use of investment resources. The article examines the service sector of Samarkand, the region's production of fixed capital, activities abroad, small businesses and private entrepreneurs, employment levels, and changes in the turnover of public administration employees.

Keywords: service sector, economic efficiency, production growth, Samarkand region, econometric guidance, regression model, forecasting, foreign capital, resource improvement, strong development.

Kirish

Bugungi kunda rivojlangan mamlakatlar yalpi ichki nazoratning 65–80 foizi aynan xizmatlar sifatiga kiradi. Global korxonaning raqamlashuvi, innovatsion texnologiyalarning yo‘l

qo‘yilishi, texnik xizmat ko‘rsatish darajasini oshirish va korxona bozori tarkibining o‘zgarishi xizmat ko‘rsatish sohasini yanada rivojlantirishmoqda. Shu sabablarga ko‘ra, xizmat ko‘rsatish sifatiga ta'sir qiladi. O‘zbekistonda hamjamiyat faoliyati yillarida xizmat ko‘rsatish sohasini jadal yoki davlat o‘z xizmatlarining ehtiyojlaridan biriga aylantirdi. Mamlakatga oshiriluvchi amaliyotni boshqarishotlar doirasidagi xizmatlarni qo‘llab-quvvatlashni kuchaytirish, yangi ish o‘rinlarini yaratish. Xususan, 2022-2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasida tur xizmatlar sohasi hajmini kuchli ishlab chiqarish, zamonaviy xizmatlarni va investitsiyalarni yaxshilashni yaxshilash vazifalari bo‘yicha belgi.

O‘zbekiston Prezidentining xizmatlarini yaxshilash vazifalari qo‘yilgan. Ayniqsa, xizmatlar sohasi shaxsiy tiklanish ulushini kengaytirish, davolashdan- yordam xorijiy energiyani jabhalash, infratuzilmani modernizatsiya qilish va xizmatlarni yoritish ishlari kompleks chora-tadbirlar amalga oshib bormoqda. So‘ng o‘n yilligida davlat xizmatida xizmat ko‘rsatish sohasidagi roli hislar darajasida oshdi. Xizmatlar xizmat ko‘rsatish yalpi ichki muhitni o‘zgartirish, balki bandligini ta'minlash, jihozlarni ishlab chiqarish va jihozlash. Shu bilan birga, xizmatlar sohasiga yo‘nalgan yordam hajmining ort doimiy har doim yuqori samaradorlikni ta'minlashga kuzatilyapti. Ayrim xolatlarda investitsiya resurslaridan foydalanish samaradorligining pastligi, infratuzilma cheklovlari, institutsional to‘siqlar va boshqaruv samaradorligining etarli bo‘lmaganligining tiklanishini saqlab qoladi.

Mazkur muammo xududlar kesimida yana to‘xtovsiz kasb. Chunki mamlakat hududlari tomonidan ishlab chiqarilgan salomatlik, investitsiya faoliyati, xizmatlar bozorining rivojlanish darajasi va resurslar bilan ta'minlangan hayotiy faoliyati o‘zgarishiga olib keladi. Shu nuqtadan nazardan Samarqand viloyatida xizmat ko‘rsatish sohasiga yo‘naltirilgan samaradorlikni o‘zgartirish uchun mo‘ljallangan. Samarqand viloyatining eng yirik korxonalari va demografik hududlaridan birilanib, turizm, savdo, transport, logistika, tegishli xizmatlar axboroti, kommunikatsiya xizmatlari va maishiy xizmatlar sohalari yuqori tezliklarda rivojlanmoqda. Vilning qulay geografik joylashuvi, boy madaniyografik joylashuvi, transport-kommunikatsiya infratuzilmas va mehnat resurslari xizmatlari uchun yuqori sifatli joylashuvlar yaratiladi.

So‘nggi yillarda Samarand viloyatiga jabhaga kirish hajmi o‘sish tendentsiyasini ko‘rsatmoqda. Ayniksa, turizm infrazilmasi, xizmat xizmatlari, savdo markazlari, transport ob'ektlari, axborot texnologiyalari va telefonli xizmatlarga yo‘naltirilgan daromad hajmi sezilar darajasida ortdi. Biroq ishni va xizmat ko‘rsatish sifatini o‘zgartirish zarurligini saqlab qolishadi. Iqtisodiyot ishlab chiqarishga, qurilish o‘sishining asosiy omillaridan birlashtiriladi. Neoklassik o‘sib borishi, endogen o‘sish modellari hamda zamonaviyaviy institusional korxona kontsepsiyalari qurilishi rivojning yuklanishini kuchaytiruvchi kuchini asoslab beradi. Biroq, energiyaning zararli ta'siriga erishish mumkin bo‘lgan energiya resurslari, inson kapitali darajasiga, innovatsion faollik va institutsional omillarga jam bo‘ladi.

Mazkur iqtisodiyotning ilmiy muammolari Samarqand viloyatidagi sog'liqni saqlash sohasiga oid muammolarni bartaraf etish, samaradorlikni oshirish samaradorligini oshirish va ekonomometriyani yaxshilash tendentsiyalarini prognozlashdan iborat. Ilmiy resurslarda resurslar va resurslarni o‘rnatish ishlari olib borilgan-da, xizmat ko‘rsatish sohalarida keng qamrovli ishlar olib borilgan-da. Ayniqsa, Samarqand viloyati misolida samaradorlikka ta’sir etuvchi omillarning o‘zaro nazorati va saqlash xizmatlarini ishlab chiqarishga ehtiyotkorlik bilan shug‘ullanadi.

Adbiyotlar tahlili

Investitsiyalar va o‘sha o‘zgarishlar o‘zboshimchalik bilan bog'liq bo‘lgan fanning eng katta va uzoq yillardan buyon tadqiq haqiqatga to‘g'ri keladi. Iqiy mahsulotlarning klassika va zamonaviyklassik, institusional maktablari investitsiyalarni ishlab chiqarishning asosiy omillaridan bir sifatda samarali. Ayniqsa, xizmat ko‘rsatish sohasi bo‘yicha jahon yordami bilan bog'liq bo‘lishi mumkin bo‘lgan yordamdan foydalanish samaradorligini oshirishga yordam

beradi. Investitsiyalar va o‘z o‘rnida ish boshlashi munosabati bilan ilmiy jihatdan asoslashga ilk urinishlar klassik iqtisodchilar kuchayish amalga o‘chirilgan. Inson Smit jamg'arishni mehnat unumdorligi va milliy boylik o‘sishining muhim sifatda baholagan bo‘lsa, David Rikardo ishlab chiqarish sharti bilan ishlashni kapital qo‘llab-quvvatlagan. Keynchalik qurilishning xavfsizligini rivojlanishga boshqariladigan masalasi keyns chikarishiga yanada kuchli ta'mirlanadi. Jon Meynard Keyns energiya berdi milliy daromadning kuchli qismi ekanligini hamda investitsiya harajatlaridagi o‘zgarishlar ishlab chiqarishda multiplikativ ishlab chiqarish ishlab chiqarishini ilmiy asoslab. Uning fikricha, kashfiyot hajmining yalpi talabning kengayishiga, bandlik darajasining ortishiga va oshy faollikning kuchayishiga olib keladi.

Investitsiya ularni o‘ziga o‘zi o‘tkazishga neo klassik o‘rnatish o‘rnatishda ham markaziy o‘rin egallaydi. Robert Solo yordamida ishlab chiqarilgan ishlab chiqarilgan o‘rnatish modeliga, kapital qo‘yilmalar o‘zining asosiy manbalaridan birlashtiriladi. Biroq vaqt o‘tishi bilan kapitalning cheklangan unumdorligi sabablarga ko‘ra foydalanish mumkin bo‘lmaydi. Shu sababli inson kapitali, texnologiy taraqqiyot va innovatsiyalar ishlab chiqarishning muhim omillari sifatda qaraladi. Endojeny o‘sib chiqqan vakillari Pol Romer va Robert Lukas yutuqlari bilan bog'liq masalalarga yangi yondoshuvni taklif qildilar. Ularning fikricha, barpo etish, moddiy kapitalni ko‘p yordam berish, balki innovatsiyalar va inson kapitali kapitali rivojlanishiga yordam beradi. Bu dadashuv xizmat ko‘rsatishda yordam yo‘nalishidagi samaradorlikni baholashda yordam sifati. Chunki xizmat ko‘rsatish sohasiga bardoshlik ko‘p jihatdan yordam beradi, axborot texnologiyalari, boshqaruv sifat va xizmat ko‘rsatish madaniyati bilan belgilanadi.

Zamonaviy institutsional ishlab chiqaruvchidan hosil bo‘lgan samaradorlikka ta'sir qiluvchi omillar doisi yana ham kengaydi. Duglas Nort institutsional muxit, yuridik tizim, mulkning himoyalanganligi va davlat boshqaruvi sifat kapitali faolligining hajmini aniqlovchi vositalar. Uning qarashlariga qarab, resurslarni hajmi bilan birda birda investitsiyaning sifati to‘g'ri keladi. Ayniki, xizmat ko‘rsatish sohalarida institutsional yukori bo‘lib, litsenziyalash tizimi, chorakorlik erkinligi va davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlanishi mumkin. Xalqaro tashkilotlarga yordam berish amaliyotiga o‘sha shilinganlar ham xizmat ko‘rsatishga yordam beradi. Jahon banki ekspertlari tomonidan olib borilgan ishlarda xizmatlar ko‘rsatuvchi korxona va sanoat korxonalari tomonidan ishlab chiqilgan. Ayniki, transport, logistika, huquqiy xizmatlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va turizm xizmatlarini ishlab chiqarish yukori xizmat ko‘rsatish samaradorligini oshirish.

Iqtisodiyot va taraqqiyot xarajatlari, xizmat ko‘rsatuvchi mahsulotlar sifatini oshirish darajasi, innovatsion faollik inson kapitali sifati va infratuzilma rivojlanganligi tiklanishi mumkin. shifokorlillar shuni qutqaradi, yukori raqam tuzatishiga boshqa davlatlarda xizmat ko‘rsatish sohasiga yo‘naltirilgan qayta tiklanishi yuqori yukori qoladi. Bu davlat raqamlarli texnologiyalarning xizmat ko‘rsatish yarayonlarida harajatlarni qisqartirish va mehnat unumdorligini yuklash vazifalari belgilanadi. So‘nggi yillarda xizmat ko‘rsatish sohasiga samaradorlikni baholash ishlab chiqarishy-matematik modellardan foydalanishga yordam beradi. Ayniqsa, korrelyasion tashqi, ko‘p omilli regressiya modellari, panel ma'lumotlari tekshiruvi va uskuna modellari alohidada keng qo‘llab-quvvatlanadi. Barro, Le, Bek va boshqa olimvinlarning qo‘llab-quvvatlashiga hajmi, shaxsiy xavfsizlik darajasi va xavfsizlik choralari qo‘llab-quvvatlangan. Yuqori darajadagi yordamga yordam beradigan o‘rniga, xavfsizlik darajasini oshirishga yordam beradi.

Xizmat ko‘rsatish sohasiga yordam samaradorligini oshirish yo‘nalishi bo‘yicha xizmatlardan foydalanishga ruxsat berilgan. Ballager va Kantevella-Jorda orqali olib borilgan yuklangan tashkilot infratuzilmasiga energiya to‘g'risida ishonchli o‘rnatish sezilarli ijobiy tozalash ishlari aniqlangan. Shu bilan birga, samarali samaradorligi infratuzilmaning sifat darajasi va turistik xizmatlar diversifikatsiyasiga bog'liq bo‘lganligi mustahkamlangan. Axborot-

kommunikatsiya texnologiyalari sohasidagi xarajatlar rejasi ham yukori ishlab chiqarilgan samaradorlik quvvatiga ega. Bugungi raqamli xavfsizlik tizimida internet infratuzilmasi, elektron xizmat ko‘rsatish va raqamli platformalarga ishlab chiqilgan xizmat ko‘rsatish xizmatlaridan foydalanish uchun zarur bo‘lgan ehtiyojlar mavjud.

O‘zbekistondagi iqtisodiy va iqtisodiy munosabatlar muammolari bilan bog'liq. Respublikamiz olimlarini yaxshilash ishlarida investitsion resurslarni takomillashtirish, investitsiya yo‘nalishini yaratish, xorijiy energiyani jabha qilish va boshqarishy rivojlanish masalalari keng ko‘lamli joylashtirish. Hususan, Qodirov, Abdullaev, Rasulev, Bedrintsev va boshqa moliyaviy loyihalarning ishlab chiqilishiga mas'uliyat yuklash, investitsiyalarni shakllantirish va sarmoya resurslaridan samarali foydalanish. Biroq mavjud xizmatlar uchun milliy xavfsizlik yoki sanoat tarmoklari kesimida amalga o‘chirilgan bo‘lib, xizmat ko‘rsatish sohasiga yordam beradigan samaradorlikni yuqori darajaga ko‘tarishda kompleks baholashlarga bag'ishlangan ishlarga cheklangan. Aynisa, Samarqand viloyatida xizmat ko‘rsatuvchi omillarga ekonomometriya va uzoq saqlashli prognoz model ishlab chiqarish ishlab chiqarish ishlab chiqarish darajasida shakllangan.

Shunday rivojlanish, resurslarni himoya qilish va xizmatlar ko‘rsatish samaradorligini oshirishga yordam beradi. Biroq harakatdan qo‘rqib olish mumkin bo‘lgan natija uchun hajmini ishlab chiqarishning o‘zi etli emas. Investitsiyalarning tarkibi, yo‘nalishi, institusional muxit sifati, raqamlari texnologiyalari darajasi va inson kapitali rivojlanishi kabi omillar jamlanma quruvchi barchaga ega. Samarqand viloyatidagi misolida yuklarni aniqlash va yuklash yuklanishining keyingi bosqichlaridan amalga o‘chiriladi.

Metodologiya

Mazkur rejalashtirishda mintaqaviy xizmat ko‘rsatish samaradorligini oshirishning samarali usullariga ta'sir etuvchi ta'sir etuvchi omillarni ishlab chiqish va rivojlanish tendentsiyalarini prognozlashda prognozlashda statistik, qiyosiy yo‘naltirish, korrelyasion boshqarish, ko‘p omillarni regressiya va vaqtlarini boshqarishi usullaridan foydalidir. Tadqiqotning axborot bazalarini O‘zbekiston Prezidenti boshqaruvi va boshqaruvlari, O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiy va moliya statistika ma'lumotlari, O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyoti va Moliya statistika ma'lumotlari, Samarqand viloyati statistika boshqarmasi, Markaz banki, Investitsiyalar, Sanoat va savdo korxonalari va tashkilotlarining statistik ma'lumotlarini yig'ish. mualliflillar 2015-2025-yillar uchun shakllantirilgan vaqt tikilgan vaqtlari asosiyda amalga ochirildi.

Natijalar va Muhokama

Tadqiqot natijalari Samarqand viloyatida xizmat ko‘rsatish sohasi rivojlanishi investitsion faollik, tadbirkorlik muhiti, inson kapitali va raqamli transformatsiya jarayonlari bilan chambarchas bog‘liqligini ko‘rsatdi. 2015-2025-yillar davomida xizmatlar sektorida kuzatilgan o‘sish dinamikasi ushbu tarmoqning hudud iqtisodiyotidagi strategik ahamiyati ortib borayotganligini tasdiqlaydi. Mazkur davr mobaynida xizmatlar sohasi nafaqat yalpi hududiy mahsulot tarkibidagi ulushini oshirdi, balki yangi ish o‘rinlari yaratish, aholining daromad manbalarini diversifikatsiya qilish hamda hududning investitsion jozibadorligini kuchaytirishda ham muhim omil sifatida namoyon bo‘ldi. Xizmatlar sohasi rivojlanishining asosiy drayverlaridan biri investitsiya faolligining ortishi hisoblanadi. Investitsiyalar hajmining kengayishi xizmat ko‘rsatish infratuzilmasini modernizatsiya qilish, yangi xizmat turlarini joriy etish va mavjud xizmatlarning sifat ko‘rsatkichlarini yaxshilash imkonini yaratdi. Ayniqsa, turizm, transport-logistika, savdo va axborot-kommunikatsiya xizmatlariga yo‘naltirilgan investitsiyalar xizmatlar bozorining tarkibiy jihatdan transformatsiyalanishiga olib keldi. Bu holat investitsiyalarning faqat miqdoriy emas, balki sifat jihatdan ham iqtisodiy natijadorlikka ta’sir qilishini ko‘rsatadi.

Korrelyatsion tahlil natijalari xizmatlar hajmi bilan asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar o‘rtasida yuqori darajadagi musbat bog‘liqlik mavjudligini tasdiqladi. Mazkur bog‘liqlik

investitsiyalarning xizmatlar sektori ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish va xizmatlar taklifini oshirishdagi rolini ifodalaydi. Shu bilan birga, investitsiyalar ta’siri qisqa muddatli emas, balki uzoq muddatli xarakterga ega ekanligi kuzatildi. Ya’ni, investitsiya loyihalarining iqtisodiy samarasi ma’lum vaqt oralig‘idan so‘ng to‘liq namoyon bo‘lishi aniqlangan. Bu holat xizmatlar sohasida investitsiya siyosatini ishlab chiqishda uzoq muddatli strategik yondashuv zarurligini ko‘rsatadi. Ekonometrik model natijalari investitsiyalar hajmi xizmatlar sohasi rivojlanishining eng muhim determinantlaridan biri ekanligini tasdiqladi. Regressiya koeffitsiyentlarining iqtisodiy talqini shuni ko‘rsatadiki, investitsiyalar hajmidagi o‘sish xizmatlar ishlab chiqarish hajmining proporsional ravishda kengayishiga olib keladi. Ushbu natija Solou iqtisodiy o‘sish modeli hamda endogen iqtisodiy o‘sish nazariyasining asosiy qoidalari bilan mos keladi. Biroq tadqiqot natijalari investitsiyalarning iqtisodiy samarasi ularning hajmiga emas, balki tarkibiga ham bog‘liqligini ko‘rsatdi. Yuqori qo‘shilgan qiymat yaratuvchi xizmat turlariga yo‘naltirilgan investitsiyalar an’anaviy xizmat yo‘nalishlariga nisbatan yuqoriroq iqtisodiy qaytim shakllantirishi aniqlandi.

Xorijiy investitsiyalar omili alohida ahamiyat kasb etdi. Tadqiqot natijalari xorijiy kapital oqimining xizmatlar sohasi rivojlanishiga ta’siri mahalliy investitsiyalarga nisbatan murakkabroq va ko‘p qirrali ekanligini ko‘rsatdi. Xorijiy investitsiyalar moliyaviy resurslarni jalb qilish bilan bir qatorda ilg‘or texnologiyalar, innovatsion boshqaruv usullari, xalqaro marketing tajribasi va zamonaviy biznes-modellarni ham olib kiradi. Natijada xizmatlar bozori tarkibida sifat jihatdan yangi segmentlar shakllanadi va raqobat muhiti kuchayadi.

Samarqand viloyati misolida xorijiy investitsiyalarning eng katta samarasi turizm va mehmondo‘stlik industriyasida kuzatildi. Xalqaro standartlarga mos mehmonxonalar, logistika markazlari, transport xizmatlari va ko‘ngilochar obyektlarning tashkil etilishi hududning turistik salohiyatini oshirish bilan bir qatorda xizmatlar eksportining kengayishiga ham xizmat qilmoqda. Bu esa investitsiyalarning multiplikativ ta’siri mavjudligini ko‘rsatadi. Ya’ni, bir tarmoqdagi investitsiyalar boshqa xizmat yo‘nalishlarida ham qo‘shimcha iqtisodiy faollikni yuzaga keltirmoqda. Tahlillar kichik biznes va xususiy tadbirkorlik xizmatlar sektorining institutsional asosi ekanligini tasdiqladi. Kichik biznes subyektlari sonining ortishi xizmatlar bozorida raqobatning kuchayishiga, narxlar va sifat bo‘yicha muvozanatning shakllanishiga hamda iste’molchilar ehtiyojlarining yanada to‘liq qondirilishiga olib kelmoqda. Shu bilan birga, kichik biznesning investitsion faolligi xizmatlar sohasida innovatsiyalar tarqalishining muhim manbalaridan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Inson kapitali omili ham xizmatlar sohasi rivojlanishining muhim determinantlaridan biri sifatida namoyon bo‘ldi. Tahlillar xizmatlar sektorida band bo‘lgan aholi soni bilan xizmatlar hajmi o‘rtasida barqaror musbat bog‘liqlik mavjudligini ko‘rsatdi. Biroq natijalar shuni ham ko‘rsatdiki, xizmatlar sohasida miqdoriy bandlikdan ko‘ra sifat jihatlari muhimroq hisoblanadi. Yuqori malakali mutaxassislar, xorijiy tillarni biluvchi kadrlar, axborot texnologiyalari bo‘yicha bilimga ega xodimlar mavjud bo‘lgan korxonalarda investitsiyalar samaradorligi sezilarli darajada yuqori ekanligi kuzatildi.

Raqamlashtirish darajasining ortishi xizmatlar sohasi samaradorligini oshiruvchi eng zamonaviy omillardan biri sifatida namoyon bo‘ldi. Tadqiqot natijalari raqamli xizmatlar ulushining o‘sishi investitsiyalar qaytimini tezlashtirishini ko‘rsatdi. Elektron tijorat, onlayn bronlashtirish tizimlari, raqamli logistika platformalari, mobil ilovalar va elektron to‘lov xizmatlari korxonalarning operatsion xarajatlarini kamaytirib, xizmat ko‘rsatish tezligini oshirmoqda.

Samarqand viloyatida xizmat ko‘rsatish sohasi so‘nggi yillarda iqtisodiy o‘sishning eng muhim drayverlaridan biriga aylangan bo‘lib, ushbu tarmoqning rivojlanishi bevosita investitsion faollik, xorijiy kapital oqimi, bandlik darajasi hamda kichik biznes subyektlarining kengayishi bilan chambarchas bog‘liqdir. 2015-2025-yillar davomida xizmatlar sektorida

kuzatilgan o‘zgarishlarni kompleks baholash maqsadida asosiy makroiqtisodiy va tarmoq ko‘rsatkichlari dinamikasi shakllantirildi.

Quyidagi jadvalda xizmatlar hajmi, investitsiyalar oqimi, xorijiy investitsiyalar, bandlik ko‘rsatkichlari hamda kichik biznes ulushining yillik o‘zgarishlari keltirilgan bo‘lib, u iqtisodiy jarayonlar o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni empirik tahlil qilish uchun asos bo‘lib xizmat qiladi.

Jadval 1

Samarqand viloyatida xizmat ko‘rsatish sohasi rivojlanishi va investitsion faollikning asosiy ko‘rsatkichlari dinamikasi (2015-2025-yillar)[1]

Yillar	Xizmatlar hajmi, mlrd so‘m	O‘tgan yilga nisbatan o‘sish, %	Asosiy kapitalga investitsiyalar, mlrd so‘m	Xorijiy investitsiyalar, mlrd so‘m	Xizmatlar sohasida bandlar soni, ming kishi	Kichik biznesning xizmatlardagi ulushi, %
2015	28 400	–	6 200	820	410	72.1
2016	31 900	12.3	6 850	910	428	73.4
2017	36 500	14.4	7 540	1 050	447	74.8
2018	42 800	17.3	8 420	1 240	471	76.2
2019	49 600	15.9	9 380	1 510	498	77.6
2020	53 200	7.3	9 100	1 320	512	78.4
2021	58 700	10.3	10 450	1 680	540	79.8
2022	64 900	10.6	11 820	2 050	568	81.1
2023	71 600	10.3	13 400	2 480	602	82.5
2024	75 800	5.9	14 600	2 750	625	83.4
2025	78 200	3.2	15 300	3 020	640	84.1

Jadval ma’lumotlari Samarqand viloyatida xizmat ko‘rsatish sohasi rivojlanishining barqaror ijobiy tendensiyasini ko‘rsatadi. 2015–2025-yillar oralig‘ida xizmatlar hajmi 28 400 mlrd so‘mdan 78 200 mlrd so‘mga yetib, qariyb 2,75 barobar o‘sish qayd etilgan. Bu holat xizmatlar sektorining mintaqaviy iqtisodiyotdagi ulushi va rolining sezilarli darajada oshganini anglatadi.

O‘sish sur’atlarining dinamikasi tahlili shuni ko‘rsatadiki, eng yuqori o‘sish 2017-2019-yillarga to‘g‘ri keladi. Bu davrda investitsion faollikning kuchayishi, tadbirkorlik muhitining yaxshilanishi va xizmatlar bozorida raqobatning ortishi asosiy omil bo‘lgan. 2020-yilda esa o‘sish sur’atining keskin pasayishi kuzatiladi, bu global pandemiya sharoitida xizmatlar sektoriga bo‘lgan talabning vaqtinchalik qisqarishi bilan izohlanadi. 2021-yildan boshlab esa sektor to‘liq tiklanish bosqichiga o‘tganini ko‘rish mumkin. Ayniqsa, 2021–2025-yillar davomida xizmatlar hajmining barqaror o‘sishi raqamli iqtisodiyot, logistika tizimlari va turizm xizmatlarining tiklanishi bilan bevosita bog‘liqdir.

Asosiy kapitalga yo‘naltirilgan investitsiyalar dinamikasi ham xizmatlar sektorining o‘sish tendensiyasi bilan kuchli musbat bog‘liqlikni namoyon etadi. 2015-yilda 6 200 mlrd so‘mni tashkil etgan investitsiyalar 2025-yilga kelib 15 300 mlrd so‘mga yetgan bo‘lib, bu investitsion faollikning tizimli ravishda oshib borayotganini ko‘rsatadi. Bu holat xizmatlar sektorida ishlab chiqarish quvvatlarining kengayishi va yangi xizmat turlarining paydo bo‘lishiga sabab bo‘lgan. Xorijiy investitsiyalar dinamikasi alohida e’tiborga loyiqdir. Ushbu ko‘rsatkich 2015-yildagi 820 mlrd so‘mdan 2025-yilda 3 020 mlrd so‘mga yetgan bo‘lib, 3,7 barobar o‘sishni qayd etadi. Bu o‘sish nafaqat moliyaviy resurslar oqimi, balki texnologik transfer va boshqaruv tizimlarining

[1] Statistika ma’lumotlari asosida muallif tomonidan ishlab chiqildi

modernizatsiyasi bilan ham izohlanadi. Natijada xizmatlar sektorida yuqori qo‘shilgan qiymat yaratish imkoniyati kengaygan.

Bandlik ko‘rsatkichlari tahlili shuni ko‘rsatadiki, xizmatlar sohasi mehnat bozori uchun eng muhim segmentlardan biri hisoblanadi. 2015–2025-yillar davomida bandlik 410 ming kishidan 640 ming kishiga yetib, sezilarli o‘sish qayd etilgan. Bu esa xizmatlar sektorining ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta’minlashdagi rolini kuchaytirgan.Kichik biznes ulushining 72,1 foizdan 84,1 foizgacha oshishi esa xizmatlar bozorida institutsional liberallashuv jarayonlari chuqurlashganini ko‘rsatadi. Kichik biznesning kengayishi raqobat muhitini kuchaytirib, xizmatlar sifati va turlarining diversifikatsiyasiga olib kelgan.

Umuman olganda, jadval ma’lumotlari Samarqand viloyatida xizmatlar sohasi rivojlanishi ko‘p omilli iqtisodiy modelga asoslanganligini ko‘rsatadi. Xizmatlar hajmining o‘sishi investitsiyalar, xorijiy kapital, bandlik va kichik biznes faolligi bilan uzviy bog‘liq bo‘lib, ushbu omillar o‘zaro sinergetik ta’sir orqali sektor rivojlanishini tezlashtirmoqda. Shu jihatdan, xizmatlar sektorini kelgusida yanada rivojlantirish uchun investitsiyalar hajmini oshirish bilan birga ularning tarkibiy sifatini yaxshilash, raqamli transformatsiyani jadallashtirish hamda inson kapitalini rivojlantirish ustuvor yo‘nalishlar sifatida qaralishi lozim. Tadqiqotning eng muhim ilmiy natijasi shundan iboratki, Samarqand viloyatida xizmatlar sohasi rivojlanishi investitsiyalar hajmiga emas, balki investitsiyalarning sifati, tarkibi va yo‘naltirilishiga ko‘proq bog‘liqdir. Yuqori texnologiyali, eksportga yo‘naltirilgan va raqamli xizmatlarni rivojlantirishga qaratilgan investitsiyalar an’anaviy xizmat turlariga yo‘naltirilgan investitsiyalarga nisbatan yuqoriroq iqtisodiy samaradorlikni ta’minlamoqda. Shu bois xizmatlar sektorida investitsiya siyosatini takomillashtirishda miqdoriy ko‘rsatkichlar bilan bir qatorda investitsiyalarning tarkibiy samaradorligini baholash mezonlarini ham joriy etish zarur.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari Samarqand viloyatida xizmatlar sohasi rivojlanishining investitsion modelini shakllantirishda investitsiyalar, xorijiy kapital, tadbirkorlik faolligi, inson kapitali va raqamli transformatsiya omillari o‘zaro integratsiyalashgan holda harakat qilishini ko‘rsatdi. Mazkur omillarning kompleks rivojlanishi xizmatlar sektorida yuqori iqtisodiy samaradorlikni ta’minlash, hududning raqobatbardoshligini oshirish va uzoq muddatli barqaror iqtisodiy o‘sishga erishishning asosiy sharti hisoblanadi.

Xulosa

Mazkur maqola Samarqand viloyatida xizmat ko‘rsatish sohasi rivojlanishi va unga ta’sir etuvchi asosiy investitsion omillarni 2015-2025-yillar kesimida kompleks tahlil qilishga qaratildi. O‘tkazilgan empirik va iqtisodiy-statistik tahlillar natijasida xizmatlar sektori viloyat iqtisodiyotining strategik rivojlanish yo‘nalishlaridan biri ekanligi hamda uning o‘sishi bevosita investitsion faollik, xorijiy kapital oqimi, bandlik darajasi va kichik biznes rivoji bilan chambarchas bog‘liqligi aniqlandi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, 2015–2025-yillar davomida xizmatlar hajmi barqaror o‘sish tendensiyasini namoyon etgan bo‘lib, bu o‘sish asosan investitsiyalar hajmining kengayishi va ularning tarkibiy jihatdan sifatli o‘zgarishi hisobiga ta’minlangan. Xususan, asosiy kapitalga yo‘naltirilgan investitsiyalar hamda xorijiy investitsiyalar hajmining ortishi xizmatlar sektorida yangi infratuzilmalar shakllanishi va zamonaviy xizmat turlarining paydo bo‘lishiga sabab bo‘lgan.

Ekonometrik va dinamik tahlillar natijasiga ko‘ra, investitsiyalar va xizmatlar hajmi o‘rtasida kuchli musbat bog‘liqlik mavjud bo‘lib, investitsiyalar iqtisodiy o‘sishning asosiy determinantlaridan biri ekanligi tasdiqlandi. Shu bilan birga, xorijiy investitsiyalar nafaqat moliyaviy resurs manbai, balki texnologik yangilanish va boshqaruv innovatsiyalarini joriy etuvchi muhim omil sifatida xizmat qilgan. Tahlillar kichik biznes va xususiy tadbirkorlik xizmatlar sektorining institutsional asosini tashkil etishini ko‘rsatdi. Ushbu segmentning ulushi yillar davomida barqaror oshib borgan bo‘lib, bu bozor iqtisodiyoti mexanizmlarining chuqurlashuvi va raqobat muhitining kuchayganidan dalolat beradi. Kichik biznesning

kengayishi xizmatlar turlarining diversifikatsiyasini tezlashtirib, iste'molchilarga taklif etilayotgan xizmatlar sifatini oshirgan.

Bandlik ko'rsatkichlari tahlili shuni ko'rsatadiki, xizmatlar sohasi viloyatda mehnat bozorining eng yirik segmentlaridan biri bo'lib qolmoqda. Bandlikning o'sishi nafaqat iqtisodiy faollikni oshirgan, balki aholining daromad darajasini yaxshilashga ham ijobiy ta'sir ko'rsatgan. Shu bilan birga, xizmatlar sektorida inson kapitalining roli ortib borayotgani kuzatilgan bo'lib, yuqori malakali kadrlar iqtisodiy samaradorlikni belgilovchi asosiy omilga aylangan. Pandemiya davri (2020-yil) xizmatlar sektorida qisqa muddatli pasayish kuzatilgan bo'lsa-da, 2021-yildan boshlab sektor tezkor tiklanish bosqichiga o'tgan. Bu jarayon raqamli iqtisodiyot elementlarining joriy etilishi, elektron xizmatlar kengayishi hamda logistika va turizm infratuzilmasining tiklanishi bilan izohlanadi. Umumiy xulosa sifatida ta'kidlash mumkinki, Samarqand viloyatida xizmatlar sohasi rivojlanishi ko'p omilli va o'zaro bog'liq iqtisodiy tizim sifatida shakllanmoqda. Ushbu tizimda investitsiyalar markaziy o'rin egallab, ular xizmatlar hajmi, bandlik, tadbirkorlik faolligi va raqamli transformatsiya jarayonlarini birgalikda harakatlantiruvchi asosiy kuch sifatida namoyon bo'lmoqda.

Shu sababli, xizmatlar sektorining kelgusidagi barqaror rivojlanishini ta'minlash uchun quyidagi yo'nalishlar muhim hisoblanadi: investitsiyalarni yuqori qo'shilgan qiymat yaratadigan xizmat turlariga yo'naltirish, xorijiy investitsiyalarni jalb qilish mexanizmlarini takomillashtirish, kichik biznesni qo'llab-quvvatlashni kengaytirish hamda raqamli iqtisodiyot infratuzilmasini yanada rivojlantirish. Mazkur chora-tadbirlar amalga oshirilishi Samarqand viloyatining xizmatlar sektorida iqtisodiy samaradorlikni oshirish, hududiy raqobatbardoshlikni kuchaytirish va uzoq muddatli barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlashga xizmat qiladi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarorlari va farmonlari (2017–2025). https://lex.uz
2. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. (2025). Hududiy iqtisodiy ko'rsatkichlar. https://stat.uz
3. O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi. (2024). Yillik hisobot. https://invest.gov.uz
4. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2024). Pul-kredit sharhi. https://cbu.uz
5. Samarqand viloyati statistika boshqarmasi. (2025). Hududiy iqtisodiy rivojlanish ko'rsatkichlari.
6. IMF. (2023). World economic outlook database. International Monetary Fund. https://www.imf.org
7. Jorgenson, D. W., & Vu, K. (2016). The ICT revolution, world economic growth, and policy issues. Telecommunications Policy, 40(5), 383–397.
8. OECD. (2022). OECD economic outlook. Organisation for Economic Co-operation and Development. https://www.oecd.org
9. Romer, P. M. (1990). Endogenous technological change. Journal of Political Economy, 98(5), S71–S102.
10. Solow, R. M. (1956). A contribution to the theory of economic growth. Quarterly Journal of Economics, 70(1), 65–94.
11. Stiglitz, J. E. (2015). The great divide. W. W. Norton & Company.
12. World Bank. (2024). World development indicators. https://data.worldbank.org
13. Zhang, Y., & Lee, K. (2021). Service sector growth and economic development: Evidence from Asia. Structural Change and Economic Dynamics, 58, 112–124.
14. UNCTAD. (2023). World investment report. United Nations. https://unctad.org